

WET- EN REGELGEVING HINDERT
HERGEBRUIK RESTSTROMEN

VAN AFVAL NAAR GRONDSTOF

FOTO: HOLLANDE HOOGTE

De transitie van afval naar grondstof, van een lineair naar een circulair systeem in de chemische industrie, blijkt niet eenvoudig. Bedrijven willen wel, maar de wetgever ziet afval veelal als risico, zo blijkt uit het in opdracht van de VNCI opgestelde rapport *Een andere kijk op afval voor de Nederlandse chemische industrie*. Het nauwkeurig en uniform in kaart brengen van de afvalstromen is een belangrijke eerste stap op weg naar het sluiten van kringlopen.

Tekst: Joost van Kasteren en Igor Znidarsic

Het lineaire systeem, waarbij grondstoffen worden gewonnen en verwerkt in producten die na gebruik worden weggegooid, loopt tegen zijn grenzen aan. De komende decennia is een transitie nodig naar een circulaire economie, gebaseerd op duurzaam gebruik en hergebruik van grondstoffen. In het rapport *Een andere kijk op afval voor de Nederlandse chemische industrie* wordt geschetst hoe de sector die transitie zou kunnen aanpakken. Het is in opdracht van de VNCI opgesteld door Milgro, een bureau dat zich bezighoudt met afval- en grondstoffenmanagement, waarbij de nadruk ligt op beheersing van afvalstromen, terugdringen van verspilling en op duurzame inzet van grondstoffen. Het rapport is gebaseerd op interviews met personen die bij chemiebedrijven verantwoordelijk zijn voor het afvalbeheer. Daaruit komt een beeld naar voren van een bedrijfstak die de ambitie heeft om te zoeken naar wegen om afval dan wel reststromen te benutten als grondstof, maar tegen belemmeringen in wet- en regelgeving aanloopt. De wetgever ziet afval namelijk veelal als een risico.

Uit het slib van zuiveringsinstallaties kan secundair fosfaat worden gehaald voor de productie van kunstmest, ter vervanging van fosfaaterts.

De wetgeving is niet erg logisch, althans voor chemici. De wetgever denkt in categorieën, zoals product of afvalstof, terwijl chemiebedrijven denken in termen van moleculen of stoffen. Zo kan het gebeuren dat eenzelfde molecuul of stof zowel als afval als product wordt gezien. Een product dat niet helemaal aan de technische specificaties voldoet bijvoorbeeld kan nog prima bruikbaar zijn voor een andere toepassing, maar volgens de wet geldt het als afvalstof en moet het als zodanig worden afgevoerd en verwerkt.

Overtreding Afvalstoffenwet

Een voorbeeld, vaak op cursussen verteld, is de levering van een hoeveelheid overtollige consumptiemelk aan een varkenshouder. Zowel de melkfabriek als de varkenshouder werden beboet, omdat ze de Afvalstoffenwet hadden overtreden. Consumptiemelk is namelijk bedoeld voor menselijke consumptie. Als het daar niet voor wordt gebruikt, geldt het als afvalstof en moet de afnemer, (in dit geval) de varkenshouder, een vergunning hebben om afval te verwerken. De ontdoener, (in dit

STRENG REGIME VOOR DIERLIJK BIJPRODUCT

Dishman Netherlands in Veenendaal produceert onder meer cholesterol en vitamine D₃. De basisgrondstof is wolvet, een restproduct bij het wassen van ruwe schapenwol. Wettelijk wordt wolvet beschouwd als een dierlijk bijproduct. "Wij werken niet met risicovolle producten zoals vleesproducten of vleesafval, toch vallen wij onder hetzelfde strenge regime", zegt *risk & compliance manager* Jeroen de Jong. "Mede vanwege ziektes als BSE en TSE is de controle op de vleesketen en dierlijke bijproducten streng. De consequentie is dat wij veel moeten schoonmaken, het proces moeten aanpassen en de productiestroom een bepaalde behandeling moeten geven. Naast de financiële aspecten heeft dat technische implicaties en is het voor het product zelf niet altijd even gunstig."

Ook als de cholesterol en de vitamine de fabriek verlaten, blijven deze en de daarvan afgeleide producten voor de wet een dierlijk bijproduct. De export, met name naar landen buiten de EU, levert daardoor de nodige complicaties op. "Amerika bijvoorbeeld eist bij de importvergunning een gezondheidscertificaat van de plaatselijke veterinaire dienst. Zo'n certificaat krijg je alleen als je kunt aantonen dat je in de hele keten met veilige partners hebt gewerkt." Aangezien het aanbod van wolvet schaarser wordt, is Dishman op zoek naar alternatieven. "Maar dan kom je bijna altijd weer bij dierlijke producten uit", aldus De Jong.

geval) de melkfabriek, had zich ervan moeten vergewissen dat zijn afnemer een vergunning had om afval te verwerken.

Wat geldt voor het varkensbedrijf, geldt ook voor chemiebedrijven die reststoffen van collegabedrijven willen innemen. Als die niet als 'bijproduct' zijn geïnclassificeerd – wat onder meer inhoudt dat ze direct, zonder voorbewerking, ingezet moeten kunnen worden – worden ze aangemerkt als afval. Dat betekent dat er of een vergunning moet worden aangevraagd voor deze specifieke reststroom of dat de afnemer een registratie moet hebben als inzamelaar van afval. Bedrijven willen echter niet als zodanig te boek staan omdat ze vrezen voor hun reputatie. Daarnaast zien ze op tegen de verzwaring van administratieve lasten die de status van afvalverwerkend bedrijf met zich meebrengt.

Uit recent onderzoek van de EU blijkt dat de regelgeving met betrekking tot afval en het vervoer ervan tot de meest belastende behoort. Als er landsgrenzen worden overschreden, krijgen ondernemers te maken met Europese regelgeving. Ook deze regels zijn niet altijd even logisch. Afgewerkte katalysatoren bijvoorbeeld kunnen worden opgewerkt in het buitenland, maar de vergunningverlening voor grensoverschrijdend transport kan wel een paar maanden duren. Ook is niet altijd duidelijk of een stof op de groene of op de oranje lijst voorkomt. Dat laatste is het geval als de afgewerkte katalysator een geringe hoeveelheid product bevat. Daarmee is het een mengsel, waarvoor andere, striktere regels gelden dan voor stoffen op de groene lijst. ►

VERF KRIJGT TWEEDE LEVEN

In Nederland belandt jaarlijks zo'n 10 miljoen kilo aan verfrestanten bij het afval, waarvan zo'n 3,5 miljoen kilo gerecycled kan worden. Voor branchevereniging VVVF (verf- en drukinktindustrie) en SITA, specialist op het gebied van duurzaam afvalmanagement, was dit aanleiding om in 2012 een project te starten om de recycling van verfrestanten mogelijk te maken.

De verfproducenten van de VVVF begonnen met het hergebruik van muurverf op waterbasis (latex). Met laboratoriumtests worden restanten, vooral afkomstig van burgers, beoordeeld op bruikbaarheid. Het resultaat is een verfgroestof waaraan het ministerie van Infrastructuur en Milieu kort geleden de productstatus heeft toegekend. Het geldt dus niet meer als afval. Dit betekent dat elke verfproducent in Nederland de gerecyclede verfgroestof kan gebruiken voor de productie van nieuwe (muur)verven.

Onder de merknaam Evert Koning bracht Urso Paint afgelopen december als eerste Nederlandse verffabrikant de gerecyclede muurverf EVA op de markt. EVA staat voor Einde Van Afval. De verf voldoet aan de hoge kwaliteitseisen van een nieuwe verf. "We beschouwen deze introductie als een eerste stap naar nog meer hergebruik in deze sector", aldus Ben Berkel, voorzitter van de VVVF.

'Eenzelfde molecuul kan zowel als afval als product worden gezien'

Toch probeert een aantal chemiebedrijven reststromen te gebruiken. Zo is er in de Botlek een uitwisseling van chloor en zoutzuur waarbij drie bedrijven zijn betrokken. Een deel van de zuren die gebruikt worden bij de fabricage van kunstmest heeft eerder zijn nut bewezen als schoonmaakmiddel. Diezelfde kunstmestproducent probeert ook een groeiend deel van het aangevoerde fosfaaterts te vervangen door secundair fosfaat, afkomstig uit onder meer het slib van zuiveringsinstallaties. Ook in de kunststof- en rubberindustrie wordt het steeds gebruikelijker om kunststoffen een tweede leven te geven. De verfindustrie recyclet sinds kort verfrestanten (zie kader).

Offensief

Deze voorbeelden laten zien dat een aantal chemiebedrijven al bezig is met een offensieve aanpak, waarbij afval niet langer als bron van zorg wordt gezien, maar als potentiële grondstof voor het eigen bedrijf of voor andere bedrijven. Maar wil de chemie daadwerkelijk de transitie maken naar een circulair systeem, dan is er meer nodig. In het rapport is daartoe een aantal aanbevelingen opgenomen. Om te beginnen moeten de afvalstromen volledig en actueel in kaart zijn gebracht, niet alleen op het niveau van het individuele bedrijf, maar ook op niveau van de bedrijfstak. Daarbij gaat het niet alleen over hoeveelheden, maar ook om samenstelling en kwaliteit. Op bedrijfsniveau is die informatie meestal wel beschikbaar, maar om beleid te kunnen voeren zijn ook uniforme gegevens nodig op macroniveau. In het rapport wordt dan ook gepleit voor het centraal monitoren van afvalstromen in de chemische industrie.

Ook zal de wet- en regelgeving moeten worden aangepast. "Het loont waarschijnlijk de moeite om op Europees niveau de discussie aan te gaan over de definities", zegt Mariëlle Corsten, project & research consultant bij Milgro. "Europa zou bijvoorbeeld de definitie van bijproducten kunnen verruimen, zodat ook 'off spec'-producten als bijproduct geïnclassificeerd worden. Die worden nu vaak als afval afgevoerd." Ook zou er een lobby moeten komen om 'einde-afval'-criteria te ontwikkelen voor reststromen die voor de chemische industrie van belang zijn, waarmee een afvalstof wordt opgewaardeerd tot secundaire grondstof. Deze criteria bestonden al voor glas en metalen en gelden binnenkort ook voor papier, plastic en compost. Een dergelijke lobby heeft volgens Corsten alleen kans van slagen als er voldoende inzicht is in het marktpotentieel van veelvoorkomende afvalstromen. Ook dat pleit voor een centraal systeem voor het monitoren van afvalstromen. ■

KADERRICHTLIJN AFVALSTOFFEN

In de Europese Kaderrichtlijn afvalstoffen zijn regels vastgesteld om te bepalen wanneer een stof een afvalstof is of niet. De Kaderrichtlijn maakt onderscheid tussen bijproducten die ontstaan bij een productieproces en stoffen die niet meer als afvalstof getypeerd hoeven te worden omdat het producten zijn geworden ('einde-afval'-status).

Meer informatie:

www.rwsleefomgeving.nl/onderwerpen/afval/afval/kaderrichtlijn

www.rwsleefomgeving.nl/onderwerpen/afval/wet-milieubeheer/kaderrichtlijn